Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej

DOI: 10.11649/sfps.3090

Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej, 58
Warszawa 2023
Article No. 3090

Citation:
Rembiszewska, D. K. (2023). Badaczka Kaszub i Łużyc, wybitna slawistka i etymolożka – Profesor Hanna Popowska-Taborska (1930–2022). *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*, *58*, Article 3090. https://doi.org/10.11649/sfps.3090

Dorota Krystyna Rembiszewska
(Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk, Warszawa)

Badaczka Kaszub i Łużyc, wybitna slawistka i etymolożka – Profesor Hanna Popowska-Taborska (1930–2022)

Profesor Hanna Popowska-Taborska
Fot. Dorota K. Rembiszewska

Profesor Hanna Popowska-Taborska urodziła się 22 marca 1930 roku w Warszawie, w rodzinie inteligenckiej. Ojciec – profesor Stanisław Popowski – był znanym lekarzem pediatrą, jego imieniem nazwano jedną z ulic w Łodzi oraz Wojewódzki Specjalistyczny Szpital Dziecięcy w Olsztynie. Matka Maria Popowska z Grabowskich przetłumaczyła *Burzliwe życie Lejzorka Rojtszwańca*.

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.en), which permits redistribution, commercial and non-commercial, provided that the article is properly cited. © The Author(s) 2023.
Publisher: Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences
[Wydawca: Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk]

H. Popowska-Taborska była absolwentką Uniwersytetu Łódzkiego (1952), pracę doktorską (promotorem był prof. Zdzisław Stieber) pod tytułem *Centralne zagadnienie wokalizmu kaszubskiego* (*kaszubska zmiana ę > i oraz ĭ, y, ŭ > ë*) obroniła w 1959 roku na Uniwersytecie Warszawskim. Stopień doktora habilitowanego uzyskała w 1966 roku, tytuł profesora nadzwyczajnego w 1972 roku, profesora zwyczajnego w 1979 roku.

Na początku swojej drogi zawodowej krótko pracowała jako redaktorka w Państwowym Instytucie Wydawniczym i Państwowym Wydawnictwie Naukowym. Następnie przez prawie 60 lat (w latach 1954–2012), aż do emerytury, była związana z Instytutem Slawistyki Polskiej Akademii Nauk (wcześniej Zakład Słowianoznawstwa, Instytut Słowianoznawstwa) w Warszawie.

Zainteresowania naukowe prof. H. Popowskiej-Taborskiej skupiały się głównie wokół kaszubszczyzny (opis dialektów i zabytków językowych, dialekty kaszubskie w świetle dziewiętnastowiecznych materiałów archiwalnych, studia nad kaszubską leksykografią, prace dotyczące statusu kaszubszczyzny, opis dokonujących się współcześnie przemian, kształtowanie się kaszubskiego języka literackiego), co znalazło odzwierciedlenie w wielu artykułach i monografiach, m.in. *Kaszubszczyzna – zarys dziejów* (Popowska-Taborska, 1980); *Szkice z kaszubszczyzny: dzieje, zabytki, słownictwo* (Popowska-Taborska, 1987); *Szkice z kaszubszczyzny. Leksyka, zabytki, kontakty językowe* (Popowska-Taborska, 1998); *Dialekty kaszubskie w świetle XIX-wiecznych materiałów archiwalnych* (Popowska-Taborska & Rzetelska-Feleszko, 2009); *Współczesny kaszubski język literacki z dziedzictwem leksykalnym w tle* (Popowska-Taborska, 2019) oraz dziele zespołowym – *Atlasie językowym kaszubszczyzny i dialektów sąsiednich*, którego pracami kierowała od tomu VII do XV (Popowska-Taborska & Stieber, 1964–1978).

Ważną część dorobku stanowią także opracowania dotyczące leksyki i etymologii słowiańskich, np. *Słownik etymologiczny kaszubszczyzny* (Boryś & Popowska-Taborska, 1994–2010), nagrodzony przez Prezesa Rady Ministrów za wybitne osiągnięcia naukowe w 2012 roku; *Leksyka kaszubska na tle słowiańskim* (Popowska-Taborska & Boryś, 1996); *Z językowych dziejów Słowiańszczyzny* (Popowska-Taborska, 2004).

Uznanie językoznawców, a także historyków i archeologów zdobyła publikacja poświęcona roli leksyki w dociekaniach nad etnogenezą Słowian: *Wczesne dzieje Słowian w świetle ich języka* (Popowska-Taborska, 1991), która została przełożona na język słoweński: *Zgodnja zgodovina Slovanov v luči njihovega jezika* (Popowska-Taborska, 2005). Autorka za tę książkę otrzymała w 1993 roku nagrodę Wydziału I PAN im. K. Nitscha.

Poza tym prof. H. Popowska-Taborska opublikowała kilka prac na temat pogranicza językowego polsko-dolnołużyckiego, m.in. *Dawne pogranicze językowe polsko-dolnołużyckie w świetle danych toponomastycznych* (Popowska-Taborska, 1965) oraz *Utrwalone w leksyce ślady prastarej więzi kulturowej dolnołużycko-polsko-kaszubskiej* (Popowska-Taborska, 2013).

Prof. H. Popowska-Taborska właściwie była pierwszą badaczką, która zwróciła uwagę na znaczenie spuścizny Bartłomieja z Bydgoszczy. Wraz z Ireną Kwilecką wydała monografię *Bartłomiej z Bydgoszczy – leksykograf polski pierwszej połowy XVI w.* Wrocław 1977 (Kwilecka & Popowska-Taborska, 1977). Później prace nad słownikiem Bartłomieja z Bydgoszczy kontynuowano w oddziale poznańskim IS PAN. Obecnie przygotowywana jest wersja łacińsko-polska tego słownika.

Można by wskazać jeszcze wiele pól zainteresowań tej wybitnej językoznawczyni, ale już te wymienione dają imponujący obraz naukowczyni-intelektualistki, która w sposób przejrzysty i rzetelny przekazywała czytelnikowi wyniki swoich żmudnych dociekań.

Miarą uznania dorobku prof. H. Popowskiej-Taborskiej było członkostwo w licznych komisjach, komitetach, radach naukowych, m.in. w Komisji Etymologicznej, Komisji Etnolingwistycznej przy Międzynarodowym Komitecie Slawistów; Komitecie Językoznawstwa PAN (1980–1982 i od 1990); Komisji Dialektologicznej przy Komitecie Językoznawstwa PAN; Komisji Etnolingwistycznej przy Komitecie Językoznawstwa PAN; Towarzystwie Popierania i Krzewienia Nauk (1990); Radzie Naukowej Instytutu Slawistyki PAN; Radzie Naukowej Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie (1995–2005); Radzie Naukowej Konwersatorium Eurojos.

Prof. H. Popowska-Taborska była członkinią stowarzyszenia Société européenne de dialectologie et géolinguistique; Rady Redakcyjnej „Rocznika Slawistycznego"; Komitetu Redakcyjnego „Studiów z Filologii Polskiej i Słowiańskiej"; przewodniczącą Komitetu Redakcyjnego serii wydawniczej „Język na pograniczach"; Komitetu Redakcyjnego serii wydawniczej „Prace Slawistyczne" IS PAN („Slavia") (Masłowska, 2023, s. 345; Treder, 2013, s. 367).

Prof. H. Popowska-Taborska mogła poszczycić się członkostwem honorowym Towarzystwa Naukowego Warszawskiego; Polskiego Towarzystwa Językoznawczego; Komitetu Słowianoznawstwa PAN; Gdańskiego Towarzystwa Naukowego; Instytutu Kaszubskiego. W 1999 roku otrzymała tytuł doktora honoris causa Uniwersytetu Gdańskiego.

Prof. H. Taborska współpracowała z różnymi ośrodkami naukowymi w Polsce i za granicą: na przykład przez wiele lat recenzowała teksty do lubelskiej „Etnolingwistyki", dostarczała artykuły do tego czasopisma (Nowosad-Bakalarczyk, 2011, s. 9). Jednakże najbardziej ścisły związek miała z Gdańskiem i Kaszubami. Wyrazem tego przywiązania było przekazanie w 2013 roku dokumentacji i materiałów do *Słownika etymologicznego kaszubszczyzny* (opracowanego w ramach grantu afiliowanego w Instytucie Slawistyki PAN) Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie.

O rozległych kontaktach prof. H. Taborskiej świadczy bogata korespondencja, którą ta slawistka pieczołowicie przechowywała w domowym archiwum. Można tam znaleźć listy m.in. od Rubena Awanesowa, Samuela Bernsteina, Helmuta Fasskego, Antona Habovštiaka, Władysława Kuraszkiewicza, Frida Michałka, Motokiego Nomachi, Kazimierza Polańskiego, Władimira Toporowa. Jak wiele osób spotkała na swojej drodze, możemy dowiedzieć się z jej książki wspomnieniowej wydanej kilka miesięcy przed śmiercią (Popowska-Taborska, 2022).

Prof. H. Taborska była wybitną naukowczynią, której zasługi są dobrze znane w całym świecie slawistycznym. Jej wyjątkowość polegała nie tylko na wielkich dokonaniach naukowych, ale także na tym, że z wielką wrażliwością odnosiła się do innych – zawsze można było liczyć na jej pomoc. Pomagała swoim samotnym koleżankom, z którymi znała się z harcerstwa i czasów szkoły powszechnej. Nie zapominała o złożeniu życzeń na Boże Narodzenie i Wielkanoc, choć deklarowała się jako ateistka.

Prof. H. Taborska przez całe życie z dużą ciekawością przyglądała się temu, co wokół niej się dzieje i aktywnie reagowała na wszelkie przejawy niesprawiedliwości, niedemokratycznych zachowań. 23 sierpnia 1980 roku dołączyła do apelu 64 uczonych, pisarzy i publicystów do władz komunistycznych o podjęcie dialogu ze strajkującymi robotnikami. W 1999 roku została członkinią „Otwartej Rzeczpospolitej", Stowarzyszeniae przeciw Antysemityzmowi i Ksenofobii. W ostatnich latach uczestniczyła w marszach Komitetu Obrony Demokracji, brała udział w manifestacjach w obronie praw kobiet.

Na 19 marca 2020 roku Instytut Slawistyki PAN przygotowywał jubileusz 90-lecia urodzin prof. Taborskiej. Były rozesłane zaproszenia, w ulubionym przez Panią Profesor fioletowym kolorze, zaplanowana w każdym szczególe uroczystość. Niestety, nie odbyła się z powodu ogłoszenia izolacji w związku z pandemią covidu. Z kolejnym jubileuszem nie zdążyliśmy – prof. Hanna Taborska zmarła 6 grudnia 2022 roku.

Bibliografia:

Boryś, W., & Popowska-Taborska, H. (1994–2010). *Słownik etymologiczny kaszubszczyzny* (T. 1–6). Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk (Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy).

Kwilecka, I., & Popowska-Taborska, H. (1977). *Bartłomiej z Bydgoszczy – leksykograf polski pierwszej połowy XVI w.* Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo PAN.

Masłowska, E. (2023). Etos pracy i pasja twórcza – Podzwonne dla Profesor Hanny Popowskiej-Taborskiej (1930–2022). *Etnolingwistyka: Problemy Języka i Kultury*, *35*, 339–348.

Nowosad-Bakalarczyk, M. (2011). O życiu i dokonaniach naukowych Profesor Hanny Popowskiej-Taborskiej słów kilka. *Etnolingwistyka*, *23*, 9–10.

Popowska-Taborska, H. (1965). *Dawne pogranicze językowe polsko-dolnołużyckie (w świetle danych toponomastycznych)*. Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo PAN.

Popowska-Taborska, H. (1980). *Kaszubszczyzna – zarys dziejów.* Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Popowska-Taborska, H. (1987). *Szkice z kaszubszczyzny: Dzieje, zabytki, słownictwo*. Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie.

Popowska-Taborska, H. (1991). *Wczesne dzieje Słowian w świetle ich języka*. Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

Popowska-Taborska, H. (1998). *Szkice z kaszubszczyzny: Leksyka, zabytki, kontakty językowe*. Gdańskie Towarzystwo Naukowe.

Popowska-Taborska, H. (2004). *Z językowych dziejów Słowiańszczyzny.* Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk (Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy).

Popowska-Taborska, H. (2005). *Zgodnja zgodovina Slovanov v luči njihovega jezika* (K. Kenda-Jež, Tłum.). Založba ZRC.

Popowska-Taborska, H. (2013). Utrwalone w leksyce ślady prastarej więzi kulturowej dolnołużycko-polsko-kaszubskiej. W M. Milewska-Stawiany & S. Wölkowa (Red.), *Leksikologiske přinoški, II: IV. seminar serbskeje słowotwórby a leksiki / IV Seminarium Słowotwórstwa i Słownictwa Łużyckiego, Uniwersytet Gdański / Serbski institut, 31.5.–1.6. 2012* (ss. 65–72). Sorbisches Institut / Serbski institut.

Popowska-Taborska, H. (2019). *Współczesny kaszubski język literacki z dziedzictwem leksykalnym w tle*. Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk.

Popowska-Taborska, H. (2022). *Zapisywane z doskoku.* Wydawnictwo Akademickie Sedno.

Popowska-Taborska, H., & Boryś, W. (1996). *Leksyka kaszubska na tle słowiańskim*. Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk (Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy).

Popowska-Taborska, H., & Rzetelska-Feleszko, E. (2009). *Dialekty kaszubskie w świetle XIX-wiecznych materiałów archiwalnych: Prezentacja i opracowanie kaszubskich materiałów językowych zebranych przez Georga Wenkera w latach 1879–1887.* Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk (Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy).

Popowska-Taborska, H., & Stieber, Z. (Red.). (1964–1978). *Atlas językowy kaszubszczyzny i dialektów sąsiednich* (T. 1–15). Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

Treder, J. (2013). Profesor Hanna Popowska-Taborska – wybitna slawistka, pomorzoznawczyni i kaszubolog. *Acta Cassubiana*, *15*, 367–373.

Kashubian and Lusatian Studies Scholar, Outstanding Slavicist and Etymologist – Professor Hanna Popowska-Taborska (1930–2022)

Summary

This is an article in memory of Professor Hanna Popowska-Taborska, an outstanding Kashubian studies scholar, Slavicist and etymologist. Her scholarly interests mainly focused on the Kashubian language: description of its dialects and linguistic monuments, its dialects in the light of nineteenth-century archival materials, its lexicography, status and contemporary changes, and its development as a literary language. Her important achievements also include studies on Slavic lexis and etymology. She was the first researcher to draw attention to the importance of the legacy of Bartholomeus de Bydgostia (Bartłomiej z Bydgoszczy). A renowned scholar, Professor Popowska-Taborska was a member of numerous commissions, committees, and academic and editorial boards.

Badaczka Kaszub i Łużyc, wybitna slawistka i etymolożka – Profesor Hanna Popowska-Taborska (1930–2022)

Streszczenie

Tekst o charakterze memorialnym zawiera informacje o życiu i pracy naukowej wybitnej badaczki Kaszub, etymolożki i slawistki Hanny Popowskiej-Taborskiej.

Zainteresowania naukowe prof. H. Popowskiej-Taborskiej skupiały się głównie wokół kaszubszczyzny (opis dialektów i zabytków językowych, dialekty kaszubskie w świetle dziewiętnastowiecznych materiałów archiwalnych, studia nad kaszubską leksykografią, prace dotyczące statusu kaszubszczyzny,

opis dokonujących się współcześnie przemian, kształtowanie się kaszubskiego języka literackiego). Ważną część dorobku stanowią także opracowania dotyczące leksyki i etymologii słowiańskich. Prof. H. Popowska-Taborska była pierwszą badaczką, która zwróciła uwagę na znaczenie spuścizny Bartłomieja z Bydgoszczy.

Miarą uznania dorobku prof. H. Popowskiej-Taborskiej było członkostwo w licznych komisjach, komitetach, radach naukowych.

Keywords: Slavic studies; Kashubian studies; Lusatia; etymology

Słowa kluczowe: slawistyka; badania kaszuboznawcze; Łużyce; etymologia

Dorota Krystyna Rembiszewska, Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences, Warsaw, Poland
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-0339-0879
Correspondence: dorota.rembiszewska@ispan.edu.pl

The preparation of this article was financed within the statutory activities of the Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences.

Competing interests: The author is a member of the Editorial Team of this journal.

Publication history: Received: 2023-09-13; Accepted: 2023-09-13; Published: 2023-12-31